

Aan de leden van de Vaste Kamercommissie voor OCW
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Amsterdam, 26 maart 2007

Geachte commissieleden,

Op 27 maart behandelt u de brief *Beleid beeldende kunst*, waar Kunsten '92 in aanvulling op onze brief van 11 december jl. enige opmerkingen over wil maken. Daarnaast vragen wij uw aandacht voor enkele punten in de beleidsplannen van beide beeldende kunstfondsen en de komende evaluatie van de Wwik.

1. Brief Beleid beeldende kunst: voorstellen

Decentralisatie Geldstroom BKV naar 35 gemeenten

De minister stelt voor om de specifieke uitkering Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving per 2009 te beëindigen. In plaats van 16.7 miljoen via twaalf provincies en veertien gemeenten in te zetten voor een aantal gezamenlijk geformuleerde doelen¹, stelt hij voor om 13,3 miljoen naar 35 gemeenten te decentraliseren. Negen 'netwerksteden' behouden het budget dat zij tot nu toe uit de Geldstroom van het Rijk krijgen, de overige 26 steden krijgen per 2009 een budget van 150.000 euro via een decentralisatie-uitkering. Het zwaartepunt ligt voortaan bij twee overheidslagen: het Rijk en de gemeenten. De gemeenten hoeven in de toekomst geen verantwoording aan het Rijk meer af te leggen over de besteding van middelen. De minister kondigt overleg met de gemeenten aan over de verdeling van de verantwoordelijkheden naar functies.

Deze voorstellen roepen een aantal vragen op, waarop de brief geen antwoord geeft.

Zoals de brief zich laat lezen, zullen de provincies niet meer bij de ontwikkeling van het beeldende kunstbestel worden betrokken. Als dat zo is, is dit dan niet uiterst ongewenst? En zo niet, wat gaat OCW doen om provincies bij de verdere ontwikkeling van een landelijk beeldend kunstbestel te betrekken? Heeft OCW zicht op de gaten die als gevolg van het wegvallen van de geldstroom naar de provincies zullen vallen? De provincie Noord Holland heeft bijvoorbeeld het plan om het beeldend kunstbeleid geheel af te schaffen, waaronder het provinciale Centrum voor Beeldende Kunsten. Zoiets heeft ook landelijk zijn weerslag, aangezien dit de afnamemogelijkheden van beeldende kunst raakt.

De provincies hebben in de afgelopen jaren een aantal rollen in het beeldend kunstbeleid vervuld. Bijvoorbeeld door een provinciale steunfunctie op te zetten zoals hierboven vermeld, of door interessante projecten en opdrachten in de regio te entameren of te ondersteunen. Met name de invulling van die laatste rol is de reden dat Kunsten '92 tegen het volledig beëindigen van de Geldstroom BKV richting provincies is. Steden zijn niet altijd de 'plekken waar het gebeurt'. Kunsten '92 pleit ervoor dat er voor waardevolle beeldende kunstprojecten in de regio of op het

¹ IPO, VNG en OCW waren voor de periode 2005-2008 overeengekomen dat de Geldstroom BKV besteed zou worden aan: [1] een versterking van facilitaire collectieve voorzieningen voor de ontwikkeling van individuele kunstenaars en vormgevers, [2] de verbetering van de positie van het middensegment (presentatie-instellingen en kunstenaarsinitiatieven) en [3] vergroting van de afname en marktwerking voor beeldende kunst en vormgeving. Bij de start van de evaluatie bleek echter dat de maximale vrijheid van gemeenten en provincies bij de invulling van de prioriteiten tot een breed scala aan outputindicatoren (537) had geleid. Zie hierover E. van Aarsen en N.E. Stroeker, *Midterm Review Geldstroom BKV*, Eindrapport (Leiden 2007). p. 7 e.v. De Geldstroom mag overigens niet worden ingezet voor individuele subsidies voor kunstenaars en voor aankopen en huurvergoedingen bij kunstuitlenen (informatie over de Geldstroom BKV op de website van de VNG).

terrein van culturele planologie mogelijkheden blijven bestaan voor aanvullende financiering door het Rijk, bijvoorbeeld op basis van *matching* met de betreffende provincie.

Een tweede vraag die opkomt is of dit voorstel inhoudelijk wel een verbetering inhoudt ten opzichte van de huidige situatie. Decentralisatie naar 35 gemeenten levert waarschijnlijk *meer* versplintering in plaats van *minder* op. Wat voor zin heeft het om 26 nieuw aangewezen gemeenten (geselecteerd op basis van inwonertal, en niet op het aantal woonachtige kunstenaars en/of kunstinstellingen, bijvoorbeeld de gemeente Westland) anderhalve ton te geven op basis waarvan zij aanvullend beleid moeten gaan ontwikkelen? Een effectieve regionale spreiding wordt hiermee niet bevorderd, en innovatie en excellentie al helemaal niet. Uit oogpunt van de centrale doelstellingen in *Kunst van Leven* valt het huidige beleid te prefereren boven de voorstellen van de minister.

Een derde vraag is hoe de minister – nu afstemming met gemeenten en provincies via een specifieke uitkering blijkbaar te ingewikkeld is – door complete decentralisatie van de middelen ervoor wil zorgen dat er wel een fatsoenlijk gespreid beeldend kunstbeleid over het land tot stand komt. Wat kan OCW in de praktijk bijvoorbeeld doen om te voorkomen dat gemeenten het rijksgeld inzetten voor substitutie van eigen middelen?²

Investeren in landelijk gespreid presentatienetwerk

De minister stelt voor 2,5 miljoen te investeren in een landelijk netwerk van presentatie-instellingen en bij de selectie van deze instellingen rekening te houden met geografische spreiding.

Kunsten '92 kan zich hierin vinden, maar dringt aan op:

- Aanpassing van de beoordeling aan verschillende niveaus in de presentatieregeling van de Mondriaan Stichting. Een nieuw kunstenaarsinitiatief moet bijvoorbeeld niet langs dezelfde lat als een gevestigde presentatie-instelling gelegd worden, maar naast een ander nieuw initiatief. Anders ontstaat een scheve situatie die ten voordele werkt van gevestigde instellingen. Het beleidsplan van de Mondriaan Stichting voorziet hier overigens niet in.
- Een goede evaluatie van dit netwerk te zijner tijd.

Sterkere wisselwerking tussen kunstenaars en afnemers

De minister pleit voor een sterkere wisselwerking tussen kunstenaars en afnemers, en vraagt specifiek de Mondriaan Stichting met voorstellen te komen om de wisselwerking tussen aanbod en afname een nieuwe impuls te geven (p. 7).

Een uitstekend middel voor versterking van de wisselwerking tussen aanbod en vraag is het opdrachtenbeleid, door budgetten van opdrachtgevers te *matchen*.

Wat echter bijzonder opvalt – en waar het Platform Zonder Kunstenaars Geen Kunst ook op gewezen heeft – is dat het *landelijk* beschikbare budget voor opdrachtenbeleid de laatste jaren behoorlijk is gedaald. FNV Kiem spreekt zelfs van een daling van 40%. Vast staat de Mondriaan Stichting zelf sinds 2005 geen subsidiemogelijkheid voor opdrachten meer heeft (behalve voor scholen³), en dat het rijksbudget voor opdrachten in ziekenhuizen is verminderd nu het Ministerie van Volksgezondheid daar sinds 2006 niet meer aan meebetaalt. De *Statistiek landelijke subsidieregelingen voor beeldende kunst 2001-2005* laat een afname van het aantal opdrachten van het Rijk zien van 204 opdrachten voor 187 kunstenaars in 2001 tot 73 opdrachten voor 71 kunstenaars in 2005.⁴ Als daarboven ook bij provincies (als gevolg van de beëindiging van de Geldstroom BKV) minder middelen voor opdrachtenbeleid beschikbaar komen, kan zeker gesproken worden van een structurele verslechtering van het opdrachtenklimaat.

² Reactie dagvoorzitter Hedy d'Ancona tijdens de bijeenkomst van het Cultuurnetwerk Noord-Holland d.d. 12-2-2008 n.a.v. de uitleg van het ministerie van OCW over de redenen om de Geldstroom naar 35 gemeenten te decentraliseren: "Jullie heffen het probleem van het gesteggel over controle op door niet meer te controleren." *BK-informatie* 2 (14 maart 2008) p. 10.

³ Volgens informatie van Kunst en Bedrijf is de regeling voor opdrachten voor scholen echter niet goed zichtbaar (want onderdeel regeling voor projecten), is het beschikbare budget laag (350.000 euro op jaarbasis) en niet geïndexeerd, en is de aanvraagprocedure lastig voor nieuwbouwprojecten).

⁴ Teunis IJdens en Hans Marien, *Statistiek landelijke subsidieregelingen voor, beeldende kunst 2001-2005* (Tilburg 2007), p. 30.

Kunsten '92 stelt voor om eerst het hele terrein dat de wisselwerking tussen kunstenaar en afnemers betreft goed in kaart te brengen en op grond daarvan nieuw beleid uit te stippelen. Een goed opdrachtenbeleid vormt daar een belangrijk onderdeel van. Opdrachten kunnen als vliegwielen voor beeldende kunstenaars fungeren; er zijn veel kansen, die nu duidelijk onvoldoende worden benut. Maar ook bijvoorbeeld de opzet van een goede collectieve promotie zou er deel van uit kunnen maken, evenals betere zichtbaarheid van Nederlandse hedendaagse beeldende kunst op podia en in de media, de inzet van *artists in residence* op scholen zoals in Groot-Brittannië, het stimuleren van vriendenkringen en verzamelaars, en ook het scheppen van betere randvoorwaarden voor het cultureel ondernemerschap van kunstenaars (herintroductie van hang- en stagelden bij musea en galeries, stimuleren van mecenaat ten behoeve van individuele kunstenaars, etc.).

Onderzoek bundeling krachten

De minister stelt voor onderzoek te doen naar een mogelijke bundeling van functies in de beeldende kunsten, en wil in eerste instantie in kaart brengen welke functies door welke partijen worden uitgevoerd en welke ontbreken. In overleg met de sector zal vervolgens worden onderzocht hoe tot een effectieve ondersteuningsstructuur te komen (p. 9-10).

Wat Kunsten '92 betreft gaat het er primair om of de betreffende functies⁵ – gecentraliseerd of apart – goed worden uitgevoerd. Of één en ander zou moeten uitmonden in een sectorinstituut staat voor haar zeker niet vast. Zie bijvoorbeeld de letteren, waar geen sectorinstituut is, maar wel goed functionerende instellingen bestaan voor functies als educatie en internationale promotie van Nederlandse literatuur. Kunsten '92 steunt het voorstel om de functies eerst in kaart te brengen, maar wil toevoegen dat ook van te voren moet worden vastgesteld wat het streefdoel per functie is en welke criteria bij een toekomstige evaluatie zullen moeten worden aangelegd. Bij het overleg met de sector moeten verder niet alleen instellingen, maar ook kunstenaars(organisaties) worden betrokken.

2. Beleidsplannen fondsen

De beleidsplannen van de beide beeldende kunstfondsen, het Fonds BVKB en de Mondriaan Stichting, zijn onlangs openbaar gemaakt. Zij worden nog voorgelegd aan de Raad voor Cultuur met een adviesaanvraag van het ministerie. Vooruitlopend hierop constateert Kunsten '92 het volgende:

Fonds BKVB

Bij het Fonds BVKB bedraagt het aantal *startstipendia* ongeveer 70 per jaar. Dit betekent dat minder dan 10% van de afgestudeerden per jaar voor een startstipendium in aanmerking kan komen.⁶

Bij de *basisstipendia* kiest het Fonds voor 'meer voor minder': had het Fonds in het Beleidsplan 2004-2008 nog de ambitie 1600 basisstipendia gedurende vier jaar te verstrekken;⁷ in dit beleidsplan is dit bijgesteld tot circa 800 (180 à 200 per jaar).⁸

Uit de Begroting 2009-2012 blijkt dat het budget voor de basisstipendia (inclusief productiesubsidie) daalt van 11,2 miljoen in het Beleidsplan 2004-2008 naar 7,02 miljoen in het nu voorgestelde beleidsplan. Daar staat tegenover dat het budget voor de bijdrage werkbudgetten en publicatiesubsidies licht stijgt (van 2.657 miljoen naar (samen) 3.650 miljoen) en er 900.000 euro beschikbaar komt voor *matching grants*. Was in het Beleidsplan 2004-2008 nog 15.107 miljoen voor beeldende kunstsubsidies begroot, in het Beleidsplan 2009-2012 is dat 12.794 miljoen.⁹ Wel wordt in het buitenlandbeleid en voor bijzondere projecten een groot deel aan individuele beeldende kunstsubsidies besteed. Daarnaast kiest het Fonds voor het aanscherpen van de beoordelingscriteria van de basisstipendia. Zo kunnen alleen kunstenaars die minimaal acht jaar als

⁵ De Brief noemt: educatie, nationale en internationale promotie, onderzoek, debat en kennisuitwisseling, maar er zijn meer functies mogelijk.

⁶ Beleidsplan Fonds BKVB 2009-2012, p. 61.

⁷ Beleidsplan Fonds BKVB 2005-2008, p. 38.

⁸ Beleidsplan Fonds BVKB 2009-2012, p. 63.

⁹ Beleidsplan 2009-2012 Fonds BVKB, p. 121. Daarnaast komen er meer middelen beschikbaar voor vormgeving, bouwkunst en voor Bijzondere projecten. (p. 123).

kunstenaar werkzaam zijn geweest (was 4 jaar), er gebruik van maken en zal er strenger gekeken worden naar de artistieke ontwikkeling van kunstenaars.¹⁰

Kunsten '92 constateert dat de individuele subsidies voor beeldend kunstenaars bij het Fonds BVKB afnemen en dat zij minder makkelijk toegankelijk worden, met name voor starters of andere kunstenaars aan het begin van hun carrière. Gezien het feit dat subsidiemogelijkheden bij andere overheden beperkt zijn en het aantal opdrachten lijkt af te nemen, zal dat betekenen dat er door deze groep een groter beroep op de Wwik zal worden gedaan. De Wwik is echter primair gericht op het opbouwen van een renderende beroepspraktijk.¹¹ In de brief verwoordt de minister de taak van de overheid op het gebied van kunstbeleid als volgt: "De overheid heeft tot taak om ruimte te bieden aan talent, waar de markt dat niet doet" De vraag is of de beleidswijzigingen en het subsidiebestel als geheel deze taak voldoende zullen waarborgen.

Mondriaan Stichting

De Mondriaan Stichting krijgt meer middelen voor presentatie-instellingen door overheveling van 1,5 miljoen uit de Geldstroom BKV. Hiermee wil de stichting investeren in de programmering van presentatie-instellingen (1 miljoen) en in hedendaagse kunstmusea (0,5 miljoen). Wat dat eerste betreft, heeft Kunsten '92 haar wensen hierboven verwoord.

3. Evaluatie Wwik

De Wwik zal in 2009 worden geëvalueerd; dit najaar beslist het ministerie van SZW over de opzet van de evaluatie. Aangezien de eisen voor startstipendia en basisstipendia behoorlijk worden verzaamd, zal er behoorlijk wat vraag blijven naar een Wwik-uitkering door net afgestudeerde kunstenaars en anderen die nog niet acht jaar als kunstenaar werkzaam zijn. De Wwik is niet geheel gebruiksvriendelijk voor kunstenaars, verbetering is zeker mogelijk.

Kunsten '92 vraagt de Kamer daarom te bewerkstellingen dat ook de kunstorganisaties bij de evaluatie van de Wwik (bijvoorbeeld bij de opzet van de vragen en in de begeleidingscommissie van het evaluatieonderzoek) worden betrokken.

In alle hoogachting,

Namens de Vereniging voor Kunst, Cultuur en Erfgoed/Kunsten '92

Ad 's-Gravesande
voorzitter

Bijlage: artikel Teunis IJdens 'Voorspel tot de evaluatie van de Wwik', Nieuwsbrief Kunsten '92 nr. 38 (april 2008).

¹⁰ Idem, p. 63. Voorgesteld wordt de beoordelingscriteria bij basisstipendia gelijk te trekken met die van andere stimuleringsubsidies. De Regeling Basisstipendia is in 1994 ingesteld om de breedte en de diversiteit van de beeldende kunsten in Nederland te waarborgen. Zie o.a. Beleidsplan 2004-2008, p. 7).

¹¹ De Wwik, die in 2005 in de plaats kwam van de Wet Inkomensvoorziening Kunstenaars (Wik), heeft een tweeledig doel: de instroom van kunstenaars in de bijstand beperken en kunstenaars ondersteunen bij het (weer) opbouwen van een renderende, al dan niet gemengde beroepspraktijk. De legitimering van de regeling vindt zijn oorsprong vindt "in de erkenning van de bijzondere positie die (startende) kunstenaars innemen op de arbeidsmarkt. Starters hebben tijd nodig om zich te oriënteren op de kunstpraktijk en om zich daarin een positie te verwerven. Gevestigde kunstenaars hebben te maken met continuïteitsproblemen als gevolg van tijdelijke contracten, (meerdere) deeltijdbanen en een ongewisse markt." Het bestaansrecht van de Wwik berust weliswaar op de erkenning van de economische uitzonderingspositie én de bijzondere culturele waarde van het kunstenaarschap, maar het doel is: zo snel mogelijk op eigen benen kunnen staan. Om van de Wwik gebruik te mogen blijven maken, moeten kunstenaars aan een jaarlijks oplopende eigen inkomstennorm voldoen. De Wwik komt qua doel min of meer overeen met dat van het Bijstandsbesluit Zelfstandigen (Bbz). Zie verder over de Wwik het bijgevoegde artikel van Teunis IJdens, 'Voorspel tot de evaluatie van de Wwik', *Nieuwsbrief Kunsten '92* nr 38 (april 2008). In tegenstelling tot wat in de Brief (p. 6) staat, zijn de doelstellingen van de startstipendia en de Wwik dus niet hetzelfde. Bij de startstipendia gaat het om artistieke ontwikkeling van jonge kunstenaars.